Some of the burials had been disturbed by a later burial (Fig. 3), some by construction work in 2018. The grave goods consisted of buttons (Fig. 6), link closures (Fig. 5), and metallised straps (Figs. 7, 8).

The cemetery dates to the 17th–19th centuries. The N part of the cemetery, which is on higher ground, is earlier, 17th–18th century, and the lower S part later, 18th–19th century. The discovered burials are on the W edge of the cemetery. The burials continue to the E, beyond the boundaries of the plot. It is likely that the main part of the cemetery should be at that location. A wet ditch running N–S existed beyond the cemetery's W boundary.

Diana Tetereva, Olegas Fediajevas

Kapinės Miesto sode Kaune

2019 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Kauno miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu, teritorijoje (UK 22149), Valstybinio muzikinio teatro (UK 10416) parke, vadinamame Miesto sodu. Kauno kvartalas, kurio V dalyje yra Muzikinis teatras su sodu bei gynybinės sienos fragmentas (Kauno miesto gynybinių įtvirtinimų liekanos (UK 817) su restauruotu Malūninko bokštu (UK 25768)), Š ribojasi su Laisvės alėja, R – su Maironio, P – su Kęstučio, V – su I. Kanto gatvėmis, V dalyje – su Kauno senamiesčiu (UK 20171). Parko Š dalyje yra Lietuvos pasipriešinimo Tarybų Sąjungos okupacijai dalyvio Romo Kalantos aukos vieta (UK 30118). XVIII–XIX a. šioje teritorijoje šalia miesto sienos buvo kapinės.

Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, 1397 m. iš žygio į Krymą atgabenęs totorių belaisvių ir perbėgėlių, apgyvendino juos keliose kunigaikštystės vietose, tarp jų ir Kaune. Miesto R dalyje 33 kvartalo teritorijoje apsigyveno apie 15 atvykėlių šeimų, todėl dabartinė D. Poškos gatvė iki XIX a. vadinta Totorių. Jų vardu pavadinti ir tarp 1610–1625 m. pastatytos gynybinės sienos, juosusios totorių priemiestį iš R, vartai. Mūrinė miesto siena vėliau tapo nuolatine riba teritorijoje. Totoriai Kaune teikė apsaugos paslaugas, vertėsi tradicine daržininkyste, taip pat keramikos gamyba – archeologinių tyrimų metu jų apgyventoje miesto dalyje rastos kelios XVI–XVII a. keramikos degimo krosnys. 1796 m. šalia mūrinės miesto sienos, apgriautos XVII a. vidurio karo su Maskva metu, už Totorių vartų planuotos miesto katalikų kapinės. Kapinių tvorai panaudota tarp dviejų bokštų likusi sienos dalis. 1797 ir 1798 m. Kauno miesto planuose pažymėta gynybinės sienos atkarpa su 2 bokštais, o į V nuo jos parodytos katalikų kapinės, turėjusios būti beveik visame būsimojo teatro sodo plote. 1862 m. plane kapinės žymimos šiek tiek piečiau Laisvės alėjos ir užima apie 1/3 dabartinio parko teritorijos. Iki kada jos veikė, nėra visiškai aišku, tačiau vyrauja nuomonė, kad 1848 m. atidarius naujas kapines Naujamiesčio R pakraštyje, dabartiniame Vytauto prospekte, šiose nustota laidoti. 1866 m. visa kapinių teritorija išnuomota verslininkui E. Rudolfui. Jis teritoriją pavertė rekreacine zona: nutiesė takus, pastatė lauko estradą ir kitus medinius statinius. Laisvės alėja tapo Miesto sodo Š riba. 1891 m. Miesto sodo P dalyje prie Kęstučio gatvės pastatytas miesto teatras. 1923 m. teatras perstatytas jį išplečiant. 1932 m. visa Miesto sodo teritorija buvo perplanuota. Pagal naują projektą perdaryti takai, fontanas. 1972 m. dar kartą rekonstruota parko infrastruktūra, šis vaizdas išliko iki šiol.

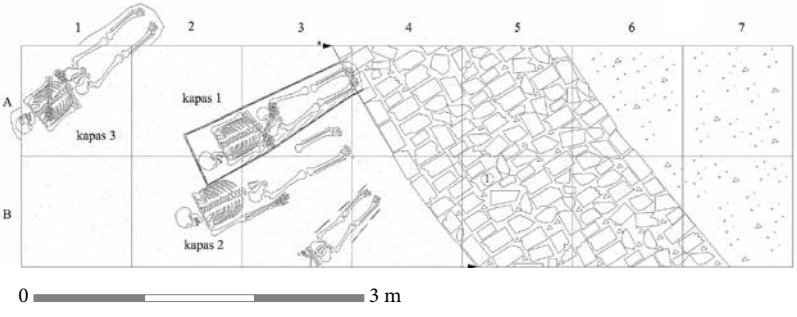
Tyrimai užsakyti rengiant Miesto sodo pertvarkos projektą. Pagrindiniai tikslai buvo nustatyti kapinių teritoriją rekonstrukcijos darbų zonoje bei patikslinti jų datavimą, taip

1 pav. Situacijos planas: 1 – 1979 m. žvalgymai (D. Balčiūnas); 2 – 1980 m. tyrimai (A. Vaškelis, A. Žalnierius); 3 – 1997 m. tyrimai (A. Vaškelis); 4 – 2018 m. žvalgymai (T. Poška); 5 – 2019 m. tyrimai; 6 – gynybinės sienos fragmentai. O. Fediajevo brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – 1979 field survey (Balčiūnas); 2 – 1980 investigation (Vaškelis, Žalnierius); 3 – 1997 investigation (Vaškelis); 4 – 2018 field survey (Poška); 5 – 2019 investigation; 6 – fragments of the defensive wall

pat palaidojimų gylį būsimųjų inžinerinių komunikacijų įrengimo vietose. Numanoma buvusių kapinių teritorija tirta perkasomis ir šurfais. Iš viso ištirtos 3 5x2 m dydžio perkasos ir 5 2x1 m dydžio šurfai, bendras 40 m² plotas (1 pav.). ***Perkasa 1*** parinkta išminto tako vietoje, kur projektuotojai buvo numatę įrengti dangą. Jau nuėmus velėnos likučius perkasos PR kampe atidengtas plytų duženų ir pavienių

2 pav. Perkasos 1 planas. O. Fediajevo brėž.

Fig. 2. Plan of trench 1

3 pav. Ypatieji radiniai ir monetos: 1 – saga, XIX a.; 2 – medaliukas, 1830 m.; 3 – sentikių kryželis, XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia; 4 – pentino žvaigždutė, XVII–XVIII a.; 5 – sagtelė su apkalu, XVII–XIX a.; 6 – 20 kapeikų, Rusijos imperija, 1872 m.; 7 – dvidenaris, LDK, 1614 m.; 8 – šilingas, Švedija, XVII a. pradžia; 9 – 10 pfenigių, Vokietijos imperija, 1889 m. O. Fediajevo nuotr.

Fig. 3. Small finds and coins: 1 – a button, 19th century; 2 – a small medal, 1830; 3 – an Old Believer cross, late 18th – early 19th century; 4 – a rowel, 17th–18th century; 5 – a small buckle with a fitting, 17th–19th century; 6 – 20 kopecks, Russian Empire, 1872; 7 – a double denar, GDL, 1614; 8 – a shilling, Sweden, early 17th century; 9 – 10 pfennigs, German Empire, 1889

sveikų plytų buvusio tako pagrindas. Vėliau perkasa išplėsta PR kryptimi ir kasta iki 20 cm gylio, siekiant nustatyti buvusio tako plotį (1,8 m) (2 pav.). Neaišku, ar ant plytų pagrindo buvo pilama skaldelė, ar klotos lentos, tačiau tai negalėjo būti tako dangos paviršius – jis nelygus ir nepatogus vaikščioti. Neabejojama, kad takas atsirado XIX a. II pusėje įrengiant Miesto sodą. Takas neardytas, kasta už jo ribų. 1,5 m gylyje atidengti pavieniai žmonių kaulai, o 1,7–1,8 m gylyje atkasti 4 palaidojimai, kuriuose mirusieji gulėjo pagal krikščioniškąją tradiciją galva į V. Kapas 1, kuriame palaidota 18–25 m. moteris**,** atrastas vėliausiai, nes karstas gulėjo ant giliau esančio palaidojimo, kapo 2, kuriame buvo 35–44 m. vyro palaikai. Į P nuo jų buvo dar vieno mirusiojo palaikai, kurių atidengta tik apatinė dalis. Šis palaidojimas buvo paliktas, todėl kapui numeris nesuteiktas. Ketvirtasis mirusysis atidengtas perkasos ŠV kampe (kapas 3). Jame palaidotas 20–25 m. vyras. Visi palaikai laidoti karstuose. Geriausiai išlikęs kapas 1. Karste, mirusiojo kojūgalyje aptiktas vadinamasis Stebuklingasis medaliukas su 1830 m. data (3:2 pav.). Tai leidžia teigti, kad palaidojimas atsirado po 1830 m. ir datuotas XIX a. viduriu. Kapuose 2 ir 3 įkapių nerasta. Pagal karstų suirimo lygį galima daryti prielaidą, kad šie kapai datuotini XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia. Perkasos kultūriniame sluoksnyje surinkta gana daug buitinės keramikos, koklių nuolaužų, kelios karstinės vinys, sagos, peilis, monetos. Informatyvesnės yra XVI–XVIII a. indų šukės (4:1–4 pav.), XVI–XVII a. indo formos ir plokštinių koklių fragmentai, iš jų vienas herbinis su inicialais „A“ ir „R“ (4:6, 7 pav.). Iš kelių XIX–XX a. sagų registruota reta laikytina švininė saga (3: 1 pav.). Rastos 3 monetos: Rusijos imperijos Aleksandro II (1855–1881) 1872 m. kaldinta 20 kapeikų moneta, LDK kaldintas Žygimanto III Vazos (1588–1632) dvidenaris bei Rygos Gustavo II Adolfo (1611–1632) šilingas (3: 6–8 pav.). Dalis ankstyvesnių radinių aptikta aukščiau nei vėlyvesnių – jie iškelti kasant kapų duobes ir įrengiant inžinerines komunikacijas. Taip pat pastebėta, kad dalis keramikos šukių ir visi indų formos koklių fragmentai nenaudoti, t. y. išmesti kaip gamy-

4 pav. Buitinės keramikos indų šukės ir plokštinių koklių fragmentai: 1 – keptuvės rankena; 2–4 – puodo pakraštėliai; 5 – taurelė; 6 – plokštinis koklis su rombeliais ir rozetėmis viduje; 7 – herbinis koklis su inicialais A ir R; 8 – plokštinis koklis su augaliniu ornamentu; 9 – koklio karūnėlė su rombais (1, 3, 5 – XVII–XVIII a., 2, 4, 6 – XVI–XVIII a., 7–9 – XVII a.). O. Fediajevo nuotr.

Fig. 4. Sherds of household pottery and fragments of panel stove tiles (Blattkacheln): 1 – a pan handle; 2–4 – pot rims; 5 – a beaker; 6 – a panel stove tile with rosettes inside diamonds; 7 – an armorial stove tile with the initials A and R; 8 – a panel stove tile with a floral design; 9 – a crest stove tile (Bekrönungskachel) fragment with diamonds (1, 3, 5 – 17th–18th centuries, 2, 4, 6 – 16th–18th centuries, 7–9 – 17th century)

bos brokas. Padaryta prielaida, kad iki gynybinės sienos atsiradimo ir vėliau (XVI a. pabaigoje – XVII a. I pusėje) šioje vietoje galėjo būti šiukšlynas, į kurį išmestos ir netoliese buvusių keramikos gamybos dirbtuvių atliekos.

Perkasa 2 matuota Miesto sodo PV kampe, šalia numatomų rekonstruoti laiptų. Čia po 2 m storio perkasto grunto su betono luitais sluoksniu su pavieniais žmonių kaulais ir XVII–XXI a. radiniais aptiktas kapas 4. Mirusysis palaidotas karste, aukštielninkas, galva į V, sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis. Išimant skeletą po plaštakų kaulais ir šonkauliais krūtinės srityje rastas kryželis (3:3 pav.), vadinamas kryželiu lapeliu (rus. *Крестик–лепесток*). Vienoje dirbinio pusėje vaizduojamas stačiatikių kryžius apvade, kitoje pusėje –malda kirilicos rašmenimis. Jis datuojamas XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia, priskiriamas sentikiams. Dažniausiai tokius nešiojo moterys ant krūtinės. Tačiau antropologiniai tyrimai parodė, kad kapas 40–49 m. vyro su įvairiomis patologijomis. Kryželį į kapą galėjo įdėti mirusiojo artimoji. Perkasos kultūriniame sluoksnyje rasta XVII–XIX a. peilio geležtė, Rusijos imperijos Aleksandro II (1855–1881) 1869 m. 1 kapeika, vos kelios XVI–XVII a. indų šukės.

Perkasa 3 tirta Miesto sodo ŠV dalyje, šalia įvažiavimo į restoraną ir gyvenamojo namo kiemą. Įžemyje, apie 80 cm gylyje atidengtas palaidojimas – kapas 5. 30–39 m. moteris paguldyta aukštielninka, galva į V, dešinė ranka palenkta žemiau juosmens, kairė sulenkta ant krūtinės. Skeletas 1,58 m ilgio. Karsto kontūras neišryškėjo, tačiau prie skeleto rasta kaltinių vinių, galbūt šio kapo karsto. Jokių įkapių prie palaikų nebuvo. Perkasos kultūriniame sluoksnyje surasta gerokai daugiau nei perkasoje 2 buitinės keramikos indų šukių ir koklių fragmentų, dalis jų registruota: XVII–XVIII a. datuota taurelė (4:5 pav.), plokštinio koklio, puošto augaliniu ornamentu (4:8 pav.), frag-

mentas bei karūnėlė rombiniais galais (4:9 pav.). Ypatiesiems priskirta geležinė XVII–XVIII a. pentino žvaigždutė (3:4 pav.). Tolesni tyrimai perkelti į R nuo ašies, jungiančios perkasas 1–3. Rengiant tyrimų projektą manyta, kad ši teritorija yra už buvusių kapinių R ribos, todėl čia tirta šurfais. Šurfe 1 fiksuotas 70–75 cm storio XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis su keliomis neinformatyviomis ankstyvesnėmis buitinės keramikos šukėmis, gyvulių kaulais ir keliais aptrupėjusiais žmonių kaulais. Panašios sudėties apie 1 m storio kultūrinis sluoksnis tirtas ir šurfe 2. Šurfas 3 iškastas tik iki 30 cm gylio, nes pasiektas požeminis betoninis muzikinio teatro rūsio paviršius. Šurfe 4 fiksuotas iki 1,8 m storio kultūrinis sluoksnis su pavieniais žmonių kaulais ir XIX–XX a. radiniais, o 1,6 m gylyje atkastas apardytas 3–5 m. nenustatytos lyties vaiko kapas 6, datuotas XIX a. Mirusysis gulėjo aukštielninkas, galva į V, galbūt palaidotas ne karste. Šurfe 5 fiksuotas iki 1,4 m storio kultūrinis sluoksnis su keliais žmonių kaulais bei XVII–XIX a. radiniais, tarp kurių buvo žalvarinė sagtelė su apkalu (3:5 pav.) bei Vokietijos imperijos 10 pfenigių moneta (3:9 pav.), nukalta 1889 m. valdant Vilhelmui II (1888–1918).

Visi plotai ištirti iki įžemio, išskyrus šurfą 3. Beveik visuose tyrimų plotuose rasta pavienių žmonių kaulų, o perkasose 1–3 ir šurfe 4 atidengti neliesti ar apardyti kapai. Mirusieji atkasti nuo 80 cm gylio perkasoje 3, iki 2 m gylio perkasoje 2. Pagal skurdžias įkapes ir XVIII a. istorinius planus kapinės datuojamos XVIII a. pabaiga – XIX a. I puse. Jose buvo laidojami tiek katalikai (kapas 1), tiek stačiatikiai (kapas 4). Remiantis tyrimų medžiaga galima teigti, kad kapinės užėmė beveik visą dabartinio Miesto sodo teritoriją. Iki jų atsiradimo arčiau gynybinės sienos susidarė XVI–XVIII a. kultūrinis sluoksnis, mažiau intensyvus toliau į R nuo jos.

The cemetery in Miesto Sodas, Kaunas

In 2019, a field evaluation was conducted in the Kaunas city park, Miesto Sodas. In all, three 5x2 m trenches and five 2x1 m test pits totalling 40 m^2 were excavated (Fig. 1). Isolated human bones were found almost everywhere in the excavated areas, undisturbed and disturbed burials, which were in coffins, except burial 6, discovered in trenches 1–3 and test pit 4 (Fig. 2). In all, 6 burials were excavated. The individuals had been interred from a depth of 80 cm in trench 3 to a depth of 2 m in trench 2. Based on the poor grave goods (Fig. 3: 2, 3) and the 18th-century historical plans, the cemetery should be dated to the late 18th – first half of the 19th century. It was used by members of both the Catholic (burial 1) and Orthodox (burial 4) churches. Based on the investigation material, it is possible to state that the cemetery occupied almost the entire grounds of the present-day Miesto Sodas. Up until its appearance, a 16th–18th-century cultural layer with finds from that period (Figs. 3, 4) had formed closer to the defensive wall, less so further to the E of it.

Liudvikas Vasiliauskas

Kapinės Vilkaviškyje, Žvejų gatvėje

2019 m. lapkritį vykdant Žvejų gatvės Vilkaviškyje rekonstrukcijos darbus, jos P dalyje, apie 15x4 m plote buvo atidengti žmonių kaulai, priklausę mažiausiai dviem griautiniams kapams. Gatvės rekonstrukcijos darbai buvo sustabdyti ir atlikti žvalgymai bei žvalgomieji tyrimai. Spėjamo kapinyno teritorija yra išsidėsčiusi aplinkiniame lygiame reljefe neišsiski-